

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS B BOKSTAVLØSE LYDER

LESEKURS B STAVSKRIFT

EGN og ØGN

Toril Karstad

EGN og ØGN

EGN-og-ØGN-vers: sang nr. 54

Tekst: Toril Karstad, melodi: Ole Jacobsen, komp og opptak: Øyvind Åge Berg,
vokal: Mirjam Kristina Johansen, 6. kl., illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema 9. kl.

Nå skal jeg tegne
en vakker bregne
og Per med fregner.
Han står og regner.

Per skal beregne
en pris per døgn
fordi en regning
var bygd på løgn.

Oppgave 1: Hør på opptaket, og prøv å lære sangen.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle EGN og si de lydene som gjelder for din dialekt.

Oppgave 3: Sett ring rundt ØGN og si de lydene som gjelder for din dialekt.

Oppgave 4: Les sangteksten.

Strek under stum bokstav = minus lyd

Forsidebildet er tegnet av Melissa Adèle Popkema.

Fokus er delvis utviklet ved hjelp av Extra-midler.

Fokus digital læringsressurs (fokus.no) har flere hefter og digitale oppgaver.

Oppgave 5a: Finn egn, og si de lydene som gjelder for din dialekt, mens du tegner ring rundt bokstavgruppa.

bgreifædegnauvmegntupaupøfeiubystpaumegneivl
dejæjvhegnspggegnaudgævmegntuypaufeiegnstpau
æjfvhegnlkmispgaudgtegnkvdauvegnkøfeiøubegnd
vejæjfvhegnspglaudgtynvkegntupaupegnkkøubystp
degnspgauegnbgrårkvyeiegentuøpiegnubbysegnaujå
æegnågmeegnvdiejfvhegnspjgaudtyaubgråkvegntu
pauplkøfeiegnbygmejæjfvhaubvigriåkdauvegnmegnt
uvpaustpæfvhegnspengauyøeifædlauveimegntupf
auøubyeegnstpauvegndeieæjfejvhegnaubgregnlkvyei
fædegnmegnitupauplkegneiøubegnøyveiystpauegn

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 5b: Finn øgn, og si de lydene som gjelder for din dialekt, mens du tegner ring rundt bokstavgruppa.

vhøgnspgøgnaudgævmøgntuypaufeiøgnstpauæjflv
høgnspgaudgtøgknkvdauvøbgreifædøgnauvmøgntui
paupeieiubystpaumøgneivdejæjfgnøkøfeiøubøgndve
jæjfvhøgnsipglåøgnaudgtynvkøgntupaupøglnkøubj
ystpdøgnsgauøgngbigriåkvyeiøgntuøpiøgngubysøgnt
aujæøgngåmeøgngndiejføgnspgaudtyaubgråkvøgnv
upauplkøfeiøgngbygmejæjfvøngnmøgngnthaubigjåkdau
uvpauøgngstpæfvhøgnspegngauyøjeiflædauveiøgngf
upaupøubyøgngstpauvøgngdøgngaiubigråøgngneiæjfejvhi
kvyeifædøgngmøgngtupauplkøgngneiøubystpiaøgngnieå

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 6a: Skriv egn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

regne

regner

regning

beregne

beregning

tegne

Oppgave 6b: Skriv egn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

tegner

tegning

bregne

et tegn

fregner

innhegning

Oppgave 6c: Skriv øgn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

et døgn

løgn

døgnfersk

en løgner

døgnvakt

løgnaktig

Oppgave 6d: Skriv øgn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

døgnflue

løgntanke

døgnpris

løgnhals

døgnet

døgnvill

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 7a: Skriv egn-ord i stavskrift.

regne

regner

regning

beregne

beregning

tegne

Oppgave 7b: Skriv egn-ord i stavskrift.

tegner

tegning

bregne

et tegn

fregner

innhegning

Oppgave 7c: Skriv øgn-ord i stavskrift.

døgn

løgn

døgnfersk

en løgner

døgnvakt

løgnaktig

Oppgave 7d: Skriv øgn-ord i stavskrift.

døgnflue

løgntanke

døgnpris

løgnhals

døgnet

døgnwill

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 8: Del opp i stavelser, og tell språklyder i EGN-og-ØGN-vers.

- a) Sett prikk under alle vokaler, og strek under diftongene, også ei-lyd med eg og øy-lyd med øy. Hver prikk eller strek markerer en stavelse.
- b) Tegn stavelsesbuer under hvert ord.
- c) Skriv antall **språklyder**, rett over hvert ord. Eksempel: Ordet *regning* har 7 bokstaver, men bare 5 språklyder i østlandsdialekter sør for Lillehammer, for her er eg en ei-lyd og ng en η -lyd. Når du gjør denne oppgaven, må du lytte og kjenne etter hva du selv sier, for her snakker vi helt forskjellig. Noen sier e+g+n – altså 3 lyder, andre sier ei-n – altså 2 lyder, og andre sier e+ η +n – altså 3 lyder. NG til slutt i *regning* er η over hele landet. Hvis du sier e η n for øgn, blir det tre lyder, men sier du øyn, er det to lyder. Legg merke til at ordet *jeg* har ei-lyd til slutt!

Nå skal jeg tegne
en vakker bregne
og Per med fregner.
Han står og regner.
Per skal beregne
en pris per døgn
fordi en regning
var bygd på løgn.

Edward Joseph Lowe, Rawepixel.com

Oppgave 9: Skriv EGN og ØGN-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Nå skal jeg tegne	Per skal beregne
en vakker bregne	en pris per døgn
og Per med fregner.	fordi en regning
Han står og regner.	var bygd på løgn.

Oppgave 10a: Les ord med egn og øgn, og legg bokstavkort.

1

tegne
tegning
egne seg
et tegn
løgn
døgn

2

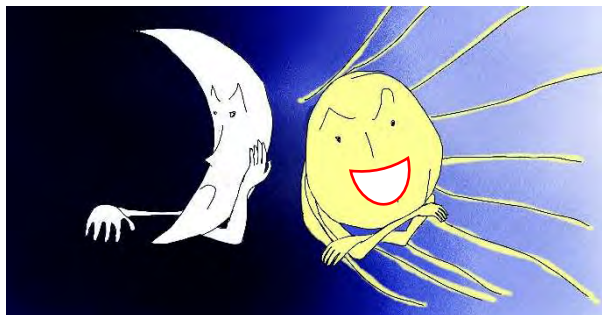
løgnaktig
løgnhals
en løgner
påregne
påregnes
døgnet

3

på mine vegne
på hans vegne
på vegne av
omregne
omregning
avregning

4

utregning
utregnet
hegne om
beregne
medregnet
innhegning

Ioana Ionescu, Dreamstime.com

Jonas Føryland, 4.kf. & Victoria Auestad, 7.kf.

Oppgave 10b: Les ord med egn og øgn, og legg bokstavkort.

1

døgnfersk
døgnvill
døgnåpen
døgnpris
døgnvakt
døgnflue

2

løgnaktighet
løgnspredet
løgntanke
løgnprat
tilregnet
segne om

3

tilregnelig
utilregnelig
forregne seg
fregne
fregnete
bregne

4

beregning
regne
regneart
regning
regnvær
regnskyl

Dreamstime.com

John Flaxman, Wikimedia

Edward Joseph Lowe, Rawpixel.com

Edgar Sanchez-sinencio, iStockphoto

Oppgave 10: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 2. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Velg ut minst fire ord fra oppgave 10, og flett dem inn i historien. Lag overskrift.

Per bor i Bregnevegen. Han er en regnemester som hjelper faren sin å beregne utgifter og inntekter til firmaet. Nå klør Per seg i hodet, og han klør seg på fregnene i fjeset, for denne regningen for kurset på hotell Regnviken får han ikke til å stemme! Regningen er enorm! Betalingen får vente! Per kaster i seg døgnferskt brød og løper for å rekke skolebussen. Han dumper ned på setet ved siden av Jonas.

Feit O har ofte å-lyd, strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 11: Klipp ut en setning, del opp i ord og pusle. Klipp i bokstaver og pusle sammen. Skriv teksten på konvolutt, og putt brikkene i konvolutten.

Nå skal jeg tegne
en vakker bregne
og Per med fregner.
Han står og regner.
Per skal beregne
en pris per døgn
fordi en regning
var bygd
på løgn.

Per: Lydia Madeleine Popkema
Bregne: Edward Joseph Lowe, Rawepixel.com

Oppgave 12: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Nå skal jeg _____
en vakker _____
og Per med _____.
Han står og _____.
Per skal _____
en pris per _____
fordi en _____
var bygd på _____.

Oppgave 13: Løs rebusen. Bytt ut talesymboler og store bokstaver med små bokstaver. Les setningen.

NB: To ruter under talesymbolet betyr dobbel konsonant. Dobbelt rute betyr bokstavgruppe.
Alle setninger og navn skal starte med stor bokstav. Sett riktig tegn til slutt.

1 Æ-lyd

☐	☐	EG	☐	E	☐	E	E	☐	E	☐	Å	☐	EG	☐	.
							e								

2 EI-diftong Å-lyd Stum G EI-diftong

☐	U	☐	E	☐	☐	EG	☐	E	☐	O	G	☐	EG	☐	E	☐	.
										o	g						

3 ØY-diftong

☐		☐	☐	E	☐	ØG	☐	☐		☐	E		☐	E	☐	☐	A	.

4 EI-diftong ØY-diftong

☐	EG	☐		☐	E	☐	☐	Y	☐	☐	E	☐	Å	☐	ØG	☐	.

5 ØY-diftong EI-diftong

☐	ØG	☐	☐	☐	U	E			☐	☐	EG	☐		☐	E	☐	!
																	!

6 Å-lyd Stum G Æ-lyd ØY-diftong

E		☐	A	☐	O	G	E	☐	☐	A	☐	E	☐	E	☐	☐	ØG	☐	.
					o	g						e							

Feit O har å-lyd, feit E har æ-lyd. Strek under stum bokstav = minus lyd.

Oppgave 13: Bøy substantivene i diftongene EGN og ØGN-verset.

Ubestemt form entall (en, ei, et)	Bestemt form entall (den, det)	Ubestemt form flertall (flere)	Bestemt form flertall (de)
en bregne			
		fregner	
en pris			
(et) døgn			
en regning			
(en) løgn			

Oppgave 14: Bøy verbene i diftongene EGN og ØGN-verset.

Å skje	Det skjer nå	Det skjedde	Det har skjedd	Det hadde skjedd
<i>Infinitiv</i>	<i>Presens</i>	<i>Preteritum</i>	<i>Perfektum</i>	<i>Preteritum perfektum</i>
(å) tegne				
	regner			
(å) beregne				
		var		
				bygd

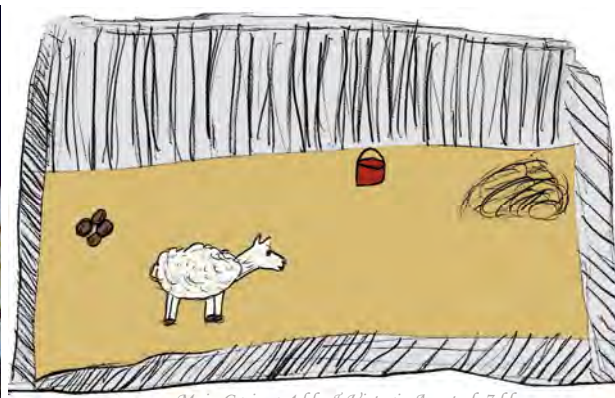
Oppgave 15: Les enkle ord med EGN og ØGN og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
et agn tjue kjøre skipper tegne øy mors kjøtt kirurg barn sjimpanse rogn fei tjor bregne skilt tang keivhendt kjekk fregne skjelett kjempe bort sjiraff tjore fast sang skimte vogn keitet regner gardin	kjøkken bøy tenke skjerf fars beregne skive tjene hei slegge døgn kysse skygge døgn sau kjevle seng Arne kilo onkel tjent skjørt regning Hogne kjeve sløv kyse først sjakk løgn kjeft	tjuv ferdig skifer røy bein tegner kyndig sogn kjeft skjelve flau sørlig tjuvene bank regner en kikk kjapp garn rørt sjakal køgn syrlig beregner sognet skjorte sjalu killing tjukk kjele ting tørst	kikke blank kjenne skifte døgnvill sløv kart sognene sjelden tjære kinn gang skjul størst skikk døgnet kjælen feire bikkje løgn kirsebær sognebarn tjeld vanke løgnen ferdig skjegg kikkert sjåfør kjære mjau

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort, for å holde ved like de fenomenene man har øvd på tidligere. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Oppgave 16: Les vanskeligere ord med diftongene.

1	2	3	4
døgnflue arbeid <u>u</u> haug <u>u</u> haiene skreiv sløyd regnskyll reinsdyr skaiveske utregning løgntanke styrtregn seier kaianlegg sløyfe seire tegne bl okk hauken regneark haugen f ornøyd regntung	regnebok laurbær peiling støyende maib l omst regntøy døgnvakt paif o rmen dreie løgnhals bleie regnvann sløyd regneart døgnpris gøyal tegnebrett fløyte avregning regnjakke tegnene speilegg	regning svaiheten blåveis røyskatt brøytebil døgn f ersk løgneren regndråpe døgnfluer sleiv f ornøyd løgneren løgntanke dreiebenk døgndrift pauken tegnebok løgnaktig beregning arbeid s dag regnskap fregnete	regnemaskin døgnrytme regnestykke vaiende kaianlegg sløyfe regnbue gøyal f ornøyd seier døgn s ervice regnbuehinne draugen streike meieri døgnåpent tegnestift brøyte seire regnbueørret røyskatt innhegning

Feit S har j-lyd, feit D har t-lyd, feit O har å-lyd, feit E har æ/ø-lyd,
feit C har s-lyd, strek under stum bokstav = minus lyd.

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. Ved få elever, kan man gi barna ulike ord i eget tempo, noe som hindrer sammenlikning og øker effektiviteten. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Oppgave 17: Les ord med bøyningsendelsene -ET og -ETS i intetkjønnsord.

1 <u>-ET</u>		2 <u>-ET</u>		3 <u>-ETS</u>		4 <u>-ETS</u>	
<u>med stum t</u>		<u>med stum t</u>		<u>uten stum t</u>		<u>uten stum t</u>	
	g r e s s e t		a r r e t		b i l d e t s		h u l l e t s
	g u l v e t		h i e t		g r e s s e t s		s k a p e t s
	h a v e t		s t e d e t		g u l v e t s		v a n n e t s
	h u l l e t		b r e t t e t		t r e e t s		ø y e t s
	k a r e t		s i v e t		f j e l l e t s		h u s e t s
	l i m e t		d y r e t		k a r e t s		h i e t s
	ø r e t		s p o r e t		l i v e t s		e p l e t s
	s a l t e t		e p l e t		v a n n e t s		b r e t t e t s
	h å r e t		m i n n e t		ø r e t s		e m n e t s
	e g g e t		s y l t e t ø y e t		s a l t e t s		a r r e t s
	k r a v e t		t a p e t e t		l i m e t s		d y r e t s
	s k a p e t		s e t e t		b l o d e t s		e s e l e t s
	s p a n n e t		v a n n e t		t u n e t s		e g g e t s
	l i v e t		s å r e t		s p o r e t s		s p a n n e t s
	e m n e t		i n s e k t e t		h a v e t s		t a p e t e t s
	h u s e t		s t r å e t		s å r e t s		h å r e t s
	t r e e t		t u n e t		ø r e t s		b i n d e t s
	e s e l e t		ø y e t		s e t e t s		s å r e t s
	p a p i r e t	Å-lyd	t o n n e t		s t e d e t s		p a p i r e t s
Stum d	b i n d e t	ç-lyd	k i l o e t		e r m e t s		i n s e k t e t s
Æ-lyd	e r m e t	ŋ-lyd	k o r n e t	Stum d	b o r d e t s	ç-lyd	t j e r n e t s
Stum d	b l a d e t	ç-lyd	k j ø k k e n e t	stum d	b l a d e t s	ŋ-lyd	k o r n e t s
Stum d	b o r d e t	ç-lyd	k i n n e t	ç-lyd	k i n n e t s	ç-lyd	k j ø k k e n e t s

Ordforklaringer til utvidelse av ordforrådet:

- 1 Å segne om** betyr å falle om – falle sammen, kanskje fordi man er syk eller skadet, besvimer eller dør.
- 2 Å gjøre noe eller si noe på en annens vegne**, betyr å gjøre det for ham eller istedenfor ham. For eksempel kan foreldrene snakke **på dine vegne** til læreren og si det du har lyst til å få sagt. Da snakker de **på vegne av** deg.
- 3 Å være tilregnelig** betyr å kunne ta ansvar for det man gjør.
- 4 Hvis noen er utilregnelig**, kan vi ikke regne med at den personen kan ta ansvar for det han gjør, og tenke før han handler.
- 5 Å beregne noe**, er å tenke gjennom hvordan ting vil bli. Det er også å regne for å få oversikt over hvor mye ting koster, hvor lang tid som trengs, eller om man har råd til noe.
- 6 Å forregne seg** betyr å vurdere galt og feilbedømme situasjonen. Hvis man beregner en time for å komme fram, og det tar to timer, da har man forregnet seg. Hvis man regner med å få gjort lekse før skolen, og det ikke går fordi det krever mer tid, har man forregnet seg. Hvis man har lett for å forregne seg, er det lurt å få hjelp til å bedømme hvor lang tid ting tar.
- 7 Hvis vi er i et land der de bruker euro**, og vi vil vite hvor mye noe koster i norske kroner, må vi gjøre en **omregning**. Vi kan **omregne** 12 euro til norske kroner ved å multiplisere.
- 8 Å hegne om noe**, er å beskytte og verne noe. Du kan hegne om vennskapene dine ved å være god mot vennene dine.
- 9 En bregne** er en plante som ikke sprer seg ved hjelp av frø, men noe som kalles sporer.
- 10 En innhegning** er et område med gjerde rundt, for eksempel til husdyr.
- 11 Et døgn** er en dag og en natt, til sammen 24 timer.
- 12 Løgn** er det motsatte av sannhet.
- 12 En løgner** snakker løgn. Hvis det skjer ofte, er han **løgnaktig** og en **løgnhals**. Men det er ikke pent å kalle noen for løgnhals.
- 13 Løgnaktighet** er å bruke løgn.
- 14 En løgnspreder** er en som sprer løgn om andre, slik vannsprederen sprer vann.
- 15 En løgntanke** er en tanke som ikke er sannhet. Ofte tenker vi løgntanker om oss selv – at vi er stygge eller dumme eller lite verdt. Slike tanker må vi fange og kaste ut! Den beste måten å få dem ut på, er å putte inn sannhet isteden. Prøv!
- 16 Døgnfersk**: Mat som er laget, bakt eller fisket samme døgn som den kjøpes/brukes.
- 17 Å være døgnvill**, er å ikke vite forskjell på dag og natt. Slikt skjer når man har reist fra et land langt borte eller vært seint oppe i ferien.
- 18 Døgnpris** er noe man betaler per døgn – som hotellrom, båtreiser eller parkering.
- 19 Døgnvakt** betyr vakt hele døgnet. Sykehusene og politiet har døgnvakt.
- 20 Døgnåpent** betyr åpent hele døgnet – selv midt på natta.
- 21 Døgnflue** er en spesiell flueart som bare lever noen timer.
- 22 Å segne om** betyr å falle sammen – av utmattelse eller fordi man besvimer eller dør.
- NB: Det er bare i ord med døgn, løgn og høg at øy-lyden skrives øg!**

Språklydhus på oslomål inkludert skarre-r og bokstavløse lyder

h h											
p pp		b bb		f ff v hv (vv)		t tt		d dd		s ss	
p b		f v		t d		t d		s		rt rdt	
leppe		tann				n		bakgom		rd rdd	
leppe		leppe		blad		blad		tunge-spiss		rd rdt	
m		r		r		r		r		rd rdt	
drøvel		drøvel		drøvel		drøvel		drøvel		rd rdt	

Vokaler: a e ¹ e ² i o u y æ ø å											
Diftonger: ei au øy ai oi											